

рівень видання епістолярію Я. Дашкевича і Ю. Меженка та якісне поліграфічне оформлення створюють приємне враження.

Листи мають широку тематичну палітру. Зміст листів першого періоду (до 1949 р.) зводиться головним до проекту створення Репертуару української книги 1798—1916 рр. (складання бібліографії та робочої картотеки на основі бібліографічних джерел у Бібліотеці АН УРСР в Києві та бібліографічному відділі Львівської філії Бібліотеки АН УРСР, нарада у Києві 26—27 грудня 1945 р. у цій справі, учасником якої був Я. Дашкевич тощо). 1947 р. робота над цим проектом припинилася у зв'язку із початком нового етапу погрому української науки та літератури, пов'язаного з приходом на посаду першого секретаря ЦК КП(б)У Л. Кагановича. Другим тематичним блоком, який представлений у листуванні, є організація роботи відділу бібліографії Львівської філії Бібліотеки АН УРСР, який у 1945—1949 рр. очолював Я. Дашкевич. У листах Ярослава Романовича, писаних до 1949 р., докладно висвітлено процес висунення нових тематичних планів роботи відділу, проблеми прийняття на роботу працівників. Я. Дашкевич також описує свою роботу над „Словником українських псевдонімів”. Окремо сюжетною лінією у листуванні Я. Дашкевича до Ю. Меженка проходить справа розподілу фондів Львівської бібліотеки між бібліотекою і архівами УРСР, СРСР та Польщі.

Арешт і заслання Я. Дашкевича перервало листування з його старшим товаришем. Лише 1956 р. воно відновлюється, але теми листів зовсім інші: безробіття Я. Дашкевича, праця над „Бібліографічним покажчиком комуністичної та прогресивної преси Львова (1918—1939)”, виданням „Історія Західної України. Бібліографічний покажчик радянської літератури 1939—1957 рр.” та довідником „Прогресивна преса Західної України 1919—1939 рр.”, які так і не надруковано. Я. Дашкевич пише про рецензії, які він готує для журналу „Вітчизна”. Також обговорюється можливість спільної роботи над покажчиком до журналу І. Франка „Житє і слово”. Зрештою, згодом робота розпочалася, складено картотеку, розкрито більшу частину псевдонімів і криптонімів, якими підписувалися автори Франкового періодичного видання. Працю завершено на початку 1959 р. Однак цей систематичний покаж-

чик так і не надруковано через формальну причину — завеликий обсяг матеріалу.

У 1960-х рр. у листуванні Я. Дашкевича відверто, без підтексту проходять думки про невтішний стан української науки та літератури. Він пише про свої наукові успіхи, вихід монографії про вірменські колонії в Україні, захист кандидатської дисертації в Єревані, судовий процес у справі плагіату матеріалів „Словника українських псевдонімів” Олексієм Деєм, вимушене безробіття, судовий процес з дирекцією Інституту суспільних наук АН УРСР у справі його звільнення, а також про можливість виїзду до Вірменії, де йому пропонували значно кращі умови наукової роботи. Також у листуванні багато інформації про наукові проекти Я. Дашкевича. Наприклад, на початку 1959 р. він просить Меженка допомогти у зборі матеріалу для дослідження про українські громади Туркестану, а також пише: „Я поволі збираю матеріал про українські видання в Сибірі та Туркестані під час революції та громадянської війни [...] „Взагалі дуже цікаве питання про яке, може, вдасться що-небудь написати” (С. 124).

Окремою темою через усе листування проходить Шевченкіана — література про Т. Шевченка, яку збирав Ю. Меженко, а Я. Дашкевич йому в цьому охоче допомагав. Майже у кожному листі Я. Дашкевич пише про Шевченкіану, перегляд і збір матеріалів, пересилання Ю. Меженкові. В одному з листів 1958 р. Я. Дашкевич зазначав: „Шевченкіану, якщо вона потраплятиме до моїх рук, обов'язково посилатиму Вам. Якщо будуть якісь desiderata в цій галузі — прошу, пишть мені, по можливості, розшукувати Вам потрібний матеріал” (С. 113). Натомість, як дізнаємося із листування, Ю. Меженко допомагав збирати Я. Дашкевичу марки, задовольняючи його філателістичні зацікавлення, які проявилися ще в дитинстві.

Листування Я. Дашкевича та Ю. Меженка є цінним епістолярним джерелом, яке висвітлює їх протистояння радянському режимові, багато цікавих фактів до історії наукової бібліографії та бібліотечної справи в Україні 40—60-х рр. ХХ ст., а також реалії життя та праці цих інтелектуалів в умовах радянської дійсності.

Андрій ФЕЛОНЮК

Кунанець Н. Е. Наукові бібліотеки Львова (1784—1939): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: Монографія.— Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка“, 2010.— 244 с.

Наталія Кунанець у своїй монографії вперше об'єднала розрізнені відомості про розвиток та функціонування наукових бібліотек, що діяли з кінця ХVІІІ ст. — до 1939 р. у Львові, як важливих соціокультурних об'єктів, які сприяли роз-

витку наукової, педагогічної думки, здійснювали інформаційне забезпечення низки наукових шкіл.

Праця складається із чотирьох розділів, які висвітлюють різні аспекти діяльності наукових бібліотек Львова. У першому розділі монографії

„Критерії класифікаційного поділу бібліотек Львова, заснованих у кінці XVIII — 30-ті рр. XX ст.“ розглянуто основні бібліотекознавчі концепції щодо типології наукових бібліотек, окреслено критерії, взяті за основу для визначення кола наукових бібліотек, що діяли у Львові. Таким чином, підведене наукове підґрунтя для докладного вивчення саме цих книгозбірень.

У другому розділі „Наукові бібліотеки Львова у кінці XVIII до 30-х рр. XX як осередки культури і наукової думки Галичини“ автор у контексті соціокультурного та політичного середовища висвітлює мотиваційні чинники заснування, регіональні особливості функціонування, а також три основні періоди їх діяльності, здійснює класифікаційний поділ книгозбірень.

Перший період діяльності наукових книгозбірень розпочався створенням бібліотеки Львівського університету внаслідок бурхливого розвитку науки й освіти в Європі у другій половині XVIII ст. і тривав до 1847 р. Для інформаційної підтримки цього процесу розпочалося створення наукових бібліотек вищих навчальних закладів та реорганізація колишніх приватних зібрань у публічні книгозбірні. Слід зазначити, що у той період виникають бібліотеки, орієнтовані переважно на польського читача, хоча їх діяльність пов'язана з українознавством — тематичним наповненням фондів, кадровим складом та ін. Водночас з'являється унікальна українська книгозбірня Ставропільського інституту, створена на основі фондів та внаслідок зміни статусу першої відомої бібліотеки української громадсько-культурної організації — братської.

Для другого періоду діяльності наукових книгозбірень Львова притаманне виникнення великої кількості бібліотек наукових, фахових, студентських та педагогічних товариств, вищих навчальних закладів. Цьому сприяли соціокультурні зміни у суспільстві — „весна народів“, що розпочалася в Європі, послаблення централізму влади, які надали можливість передовій інтелігенції Галичини об'єднатися в наукові і фахові товариства.

З-понад 100 наукових товариств, що діяли у Львові і гуртували своїх членів за фаховим чи фахово-національним принципом, понад 80 спілок організовували наукові бібліотеки, функції та статуси яких зумовлювалися статутними документами самих товариств і мали сприяти науковим дослідженням членів товариств та підвищенню їх фаху.

Саме тоді виникає низка відомих бібліотек, створених українськими спілками. З 1849 р. розпочала свою діяльність бібліотека Інституту „Народний дім“. 1869 р. заснована Головна книгозбірня Товариства „Просвіта“. У 1892 р., після реформування НТШ, розпочалося формування фонду його бібліотеки, слава про яку швидко поширилася за межі Австро-Угорщини.

Процес створення фахових та наукових товариств значно поживався наприкінці 60-х рр. XIX ст., що супроводжувався заснуванням значної кількості фахових книгозбірень наукових студентських товариств та педагогічних об'єднань.

З 1922 р. розпочався третій період діяльності

наукових бібліотек Львова, що характеризувався переходом Галичини під протекторат Польщі. Йому властиве розгортання активної роботи бібліотек, орієнтованих на польського читача, і лише незначної кількості книгозбірень, створених українською громадськістю Львова.

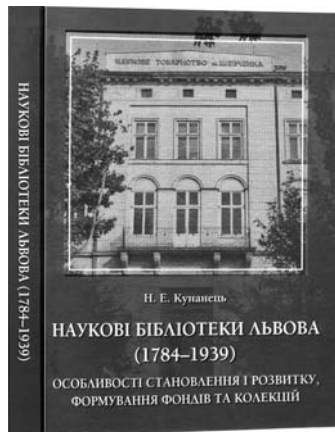
Тривало вдосконалення роботи бібліотек вищих навчальних закладів. Продовжує зростати Міська публічна бібліотека. Через недостатнє фінансування погіршується стан бібліотек, створених українською спільнотою міста. Попри те, не припинялося заснування та відновлення роботи книгозбірень наукових, фахових та студентських товариств української громади Львова, зокрема бібліотек Наукового богословського товариства (НБТ), Товариства наукових викладів ім. П. Могили у Львові та ін.

Цікаво, що діяльність бібліотек не обмежувалася інформаційним обслуговуванням читачів, а розгорталася в інших напрямках, притаманних науковим бібліотекам, зокрема науково-дослідному. Дослідження Н. Кунанець засвідчують, що у Львові діяло чимало наукових бібліотек і це створювало особливу бібліотечну інфраструктуру міста. Серед них вагоме місце належить українським науковим книгозбірням.

Авторові вдалося розробити схему класифікаційного поділу бібліотек, основним критерієм якої стали їх функції. В означений історичний період формування бібліотечних фондів у Галичині безпосередньо залежало від соціально-етнічного стану населення, діяльності громадських рухів, що зумовлювало створення наукових бібліотек за фахово-національним принципом. Автор зазначає, що у Львові з кінця XVIII — 30-х рр. XX ст. діяла розгалужена мережа наукових універсальних та спеціальних бібліотек. Універсальні розподілялися на книгозбірні: створені українською громадськістю міста та засновані польським населенням. Спеціальні наукові бібліотеки своєю чергою можна поділити на книгозбірні: вищих навчальних закладів і дослідницьких установ, наукових та фахових товариств, науково-навчальні студентських наукових товариств, науково-педагогічні, науково-методичні для бібліотечних працівників.

У третьому розділі „Комплектування та опрацювання фондів наукових бібліотек Львова“ висвітлено шляхи комплектування фондів наукових бібліотек означеного історичного періоду, проаналізовано його джерела та залежність від фінансових можливостей, показано вплив видавничої діяльності установ, при яких створені бібліотеки, на характер і склад їх фондів, на обмінні зв'язки між бібліотеками, стан опрацювання зібрань та особливості створення довідкового апарату.

Автор відзначає, що джерела поточного комплектування бібліотек були майже однаковими у всіх книгозбірень, але у різних бібліотеках у кожен із періодів їх діяльності розставлялися акценти на те чи інше джерело. Бібліотеки поповнювали фонди переважно завдяки меценатській підтримці громадськості (як фінансами, так і виданнями),

книгообміну, придбанню, а деякі установи — обов'язковому примірнику. Матеріяли монографії засвідчують, що бібліотеки всіляко каталізували наданням благодійної допомоги шляхом звернень зі сторінок часописів чи безпосередньо до інституцій з проханням посприяти у формуванні фондів. Однак ці фактори не гарантували ні оперативності, ні повноти комплектування. Успішність політики комплектування фондів була зумовлена надзвичайно скрупульозним відбором видань до фондів наукових бібліотек, до якого залучалися науковці інституції, при якій діяла книгозбірня.

Водночас у бібліотеках систематично створювалися каталоги, що вимагало виконання низки планомірних та взаємопов'язаних заходів, серед яких опрацювання видань, своєчасне поповнення каталогів новими описами на нові надходження, їх редагування. Залежно від фахової підготовки бібліотечного персоналу, урізноманітнювалася форма каталогів. Для уніфікування опрацювання фондів майже для кожного підвиду наукових бібліотек розроблялися методичні рекомендації та правила. У рекомендаціях враховувалась цінність фондів та встановлювалася пріоритетність під час їх опрацювання. Водночас у деяких книгозбірнях опрацювання фондів не було систематичним, поступальним і в повному обсязі через брак необхідного фінансування та достатнього кадрового забезпечення. Спостерігалось використання довільних технологій в опрацюванні та каталогізації фондів.

Четвертий розділ „Характеристика фондів наукових книгозбірень“ подає відомості про організацію фондів наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду, тематичні пріоритети, формування у них зібрань та колекцій, роль цих бібліотек у збереженні національної культури.

Для більшості бібліотек підбір видань характеризувався їх функціями, потребами читачів. Навіть під час формування універсальних фондів у них спостерігалось тяжіння до поповнення виданнями певної тематичної спрямованості. Фонди спеціальних наукових книгозбірень формувалися виданнями, тематика яких зумовлювалася галузю діяльності інституції-засновниці. Видання ще раз доводить, що науковим бібліотекам Львова

вдалося сформувати універсальні та спеціальні за змістом надзвичайно інформативні наукові фонди, які базувалися на національних позиціях засновників книгозбірень.

У бібліотеках створювалися цінні, подекуди впорядковані та каталогізовані зібрання та приватні колекції, набуття яких відбувалося переважно унаслідок пожертвувань, однак у деяких випадках не виключалася купівля. Переважно меценати наполягали на виокремленні їх дарів в окремі структурні підрозділи фондів. Колекції та зібрання наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду містили цінний, великий за обсягом джерелознавчий матеріал з історії, культури, науки і освіти. На склад цих зібрань впливало кілька факторів — наукові та фахові потреби читачів, а також збирацькі зацікавлення бібліотекарів і бібліофілів, які свідчили про специфіку діяльності інституцій, що засновували бібліотеки. І неабияке місце у цьому процесі посідали книгозбірні, створені українською громадськістю, зокрема НТШ, Народного дому, Товариства „Просвіта“.

Вивчаючи й аналізуючи історію наукових бібліотек Львова наприкінці XVIII — на початку XX ст., автор дійшла висновку, що соціально-економічний розвиток Галичини, динаміка наук надзвичайно позитивно вплинули на поступальний розвиток мережі наукових книгозбірень.

Книга цінна ще й тим, що вводить у науковий обіг понад 1300 джерел з історії бібліотечної справи нашого міста та засвідчує, що наявність таких книгозбірень створювала неповторну інфраструктуру у Галичині, сприятливий інформаційний простір для розвитку різних галузей науки, зокрема українознавства, та становлення наукових шкіл Львова. На тлі комплексного дослідження наукових бібліотек Львова зазначеного історичного періоду автор підкреслює, що в умовах бездержавності та фінансової скрути, українцям вдалося створити низку унікальних наукових книгозбірень, фонди яких у складі сучасних інформаційних установ стали національним надбанням незалежної України.

Олександр ШИШКА

Іван Северин. 1881—1964: Альбом-каталог / Автор О. Семчишин-Гузнер.— Львів: Каменяр, 2009.— 106 с. (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького)

Автором альбому, який містить репродукції творів українського маляра-кolorиста першої половини XX ст. Івана Северина, є відома діячка на музейній ниві й мистецтвознавець Олеся Семчишин-Гузнер. Книжка розпочинається вступною науковою статтею, репродукції складаються із 26 малярських композицій, 17 пастелей і 25 олівцевих шкідців, далі вміщений каталог академічного характеру, наприкінці — два листи і поштівка митця. Закінчується альбом статтями-резюме іноземними мовами. Поземний прямокутний формат із козацько накресленим скорописом імені і прізвища май-

стра — на обкладинці. Цьому ж підпорядкований дизайн із вдало знайденими пропорціями тексту і білого поля, репродукцій та світлин.

Авторка видання детально висвітлює життєву долю й творчі здобутки І. Северина. В таїни малярства його ввели корифеї українського і польського мистецтва О. Сластьон із Миргорода, С. Виспянський і Я. Станіславський із Кракова. Вони щиро шанували нащадка козацького роду, за його талантом „забували про національність, віру й погляди політичні“¹. Ці слова одного з провідників українства у Польщі Богдана Лепкого красномовно свідчать про благо-

¹ Лепкий Б. Гарно було // Альманах українського студентського життя в Кракові.— Краків, 1931.— С. 16.